

Magazin

Sigurnosna je situacija na globalnoj razini, moglo bi se reći, najgora od vremena završetka Hladnog rata. Poznata i entuzijastična vizija "kraja povijesti" Francisa Fukuyame ne samo što se nije ostvarila nego se i liberalni svjetski poredak našao na udaru silnica koje su, de facto, rezultat neke vrste "neprincipijelne koalicije", koja čini da se povijest međunarodnih odnosa nije završila. Naime, Rusija, Iran i Kina, svaka na svoj specifičan način, protivnici su Zapada i imaju ambiciju promjene postojećeg poretka u međunarodnim odnosima, premda međusobno nisu prirodni saveznici i ciljevi im nisu isti. Paradoksalno, sada je situacija dijametralno suprotna onoj u Drugom svjetskom ratu, kada su se "velika trojica" udružila u borbi protiv nacizma, premda su ih dijelile znatne razlike (SAD kao lučonoša liberalne demokracije, Ujedinjeno Kraljevstvo kao, tada još uvijek, imperijalna sila i SSSR kao najveća, najmoćnija i najutjecajnija komunistička država) - kaže dr. sc. **Dražen Smiljanić**, vršitelj dužnosti voditelja sveučilišnog instituta na Sveučilištu obrane i sigurnosti u Zagrebu, te dodaje:

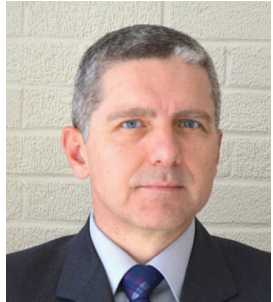
MESSIAZ NICOLAS/POOL/ABACA

DRAŽEN SMILJANIĆ

ZA RATOVE MORA BITI PRIPREMLJEN PUNO VEĆI DIO POPULACIJE

NATO MISLI OZBILJNO

Pojam "Zapad" ovdje treba promatrati u institucionalnom smislu i smislu vrijednosti, a ne kao geografsku jednodnicu (npr. Japan se može smatrati "zapadnom" državom u institucionalnom smislu, ali ne i geografskom). Također, Zapad čine države čiji je veći dio jedino u okviru NATO-a definirao mehanizme kolektivne sigurnosti. Ono što je razvidno jest da su sve tri glavne države uključene u sukobe zapravo vrlo oprezne kako bi izbjegle eskalaciju sukoba do točke da sa Zapadom zarate. Kad je riječ, na primjer, o Gazi, Iran očito ne želi rat ni s Izraelom ni sa SAD-om. Rusija je usredotočena na Ukrajinu, a čini se da je Kina prvenstveno zabrinuta za očuvanje globalnih opskrbenih lanaca, koji su joj pomogli postati ekonomska velesila. S Abrahamovim sporazumom Izrael je u antiliranskom sporazumu s Egiptom, Saudijskom Arabijom i zaljevskim državama (arapskim državama Perzijskog zaljeva). Rusija i Iran su u antizraelskoj, a time i antiameričkoj koaliciji te pokušavaju to iskoristiti da oslabe američku odlučnost u Ukrajini i šire, u Europi. Iran se koristi posrednicima poput Hamasa, Hezbolaha i hutista u Jemenu kako bi prisilio Izrael na rat na dvije bojišnice. Kina prešutno podupire napore Zapada da održi globalne opskrbe lance kroz Crveno more, čak i dok nastoji zadržati SAD podalje od Južnog kineskog mora kako bi izolirala Tajvan. Za to vrijeme ispod radara prolazi podataka Frontexa EU-a objavljen 16. siječnja 2024., da je došlo do povećanja od 17 % u protoku ilegalnih migranata u Europu u razdoblju 2022. - 2023, što je najveći broj od 2016. godine.

DR. SC. DRAŽEN SMILJANIĆ
Vršitelj dužnosti voditelja sveučilišnog instituta na Sveučilištu obrane i sigurnosti u Zagrebu

▼ **Stoji li teza da NATO i Amerika više nisu dovoljni jamci sigurnosti i da Europi/EU-u trebaju dodatne vlastite obrambene snage?**

- Moje je mišljenje da ta teza ne stoji jer je jamstvo sigurnosti koju NATO, a time i SAD, pruža europskim članicama savezaadržano u članiku 5 Sjevernoatlantske povelje, koji se odnosi na pitanje "kolektivne sigurnosti". Većina europskih država svoju nacionalnu sigurnost zato i oblikuje unutar NATO-a, koji razvojem svojih (kolektivnih) sposobnosti upravlja unutar ciklusa obrambenog planiranja saveza, tako da se ne može govoriti o kasnjenju. Ono što, doduše, jest izazov jest činjenica da je rat u Ukrajini pokazao da se i moderno ratovanje može svesti na "rovovske bitke" i iscrpljivanje, koje zahtijeva goleme količine streljiva i druge opreme. No to, također, ne znači da se potencijalni rat za obranu

Europe vodio prema ruskim mjerilima (ako govorimo o ruskoj prijetnji). EU mora osnažiti svoje kapacitete, ali prije svega zbog poštovanja načela ravnomjerne raspodjele tereta (to se načelo u NATO-u naziva *burden sharing*). Puno ozbiljnija stvar može biti nastavak politike izolacionizma SAD-a, ako na predsjedničkim izborima SAD u SAD-u pobijedi Donald Trump. Takav razvoj situacije doista može imati neprocjenjive posljedice za opstanak modela kolektivne sigurnosti, a za Europu bi "strateška autonomija" tada bila možda i jedini izlaz. EU (institucionalno gledano) nema kapacitete kojima bi samostalno branio svoj teritorij, ali to nije ni ambicija EU-a. U EU-u, naime, svi pokušaji oblikovanja Zajedničke sigurnosne i obrambene politike nisu otišli dalje od kriznog upravljanja (eng. crisis management). Nadalje, vojni segment u EU-u ima više savje-

todaynu ulogu nego izvršnu i strukturalnu je oko Vojnog odbora EU-a, čija je zadaća davanje savjeta i preporuka Političkom i sigurnosnom odboru. NATO, s druge strane, ima funkcionalnu, stalnu zapovjednu strukturu i snage u sastavu nacionalnih vojski država članica. Da NATO misli ozbiljno, pokazuju snage Ojačane prednje prisutnosti, raspoređene u osam država članica istočne Europe. Premda brojčano mogu izgledati simbolične, te snage su i namjerno manje kako se ne bi dalo povoda Rusiji za tvrdnju da Zapad priprema neku vrstu "invazijskih snaga" na njezinim granicama. Obrambena suradnja u EU-u ipak je najznačajnija u domeni razvoja sposobnosti, gdje se potiče suradnja obrambenih industrija i znanstvenoi-straživačkih projekata važnih za obranu.

SPREMNOST ZA RAT

▼ **Što se NATO saveza tiče, krajem prošle godine održana je NATO konferencija o razvoju savezničkog ratovanja 2023. s temom "Oblikovanje danas za uspjeh sutra". Što nam o tome možete reći?**

- Treba napomenuti da je NATO-ova konferencija o razvoju savezničkog ratovanja održana u prosincu 2023. zapravo godišnja konferencija koju Savezničko zapovjedniš-

U EU-u svi pokušaji oblikovanja Zajedničke sigurnosne i obrambene politike nisu otišli dalje od kriznog upravljanja (eng. crisis management)...

Obrambena suradnja u EU-u ipak je najznačajnija u domeni razvoja sposobnosti, gdje se potiče suradnja obrambenih industrija i znanstvenoi-straživačkih projekata važnih za obranu...

tvo za transformaciju u Norfolku, Virdžinija, SAD, redovito održava za najviše razine vodstva država članica i sjedišta NATO-a u Bruxellesu. Naziv prošlogodišnje konferencije, "Oblikovanje danas za uspjeh sutra", indikativan je jer sugerira znatnu promjenu načina na koji je funkcionirao "tradicionalni" NATO i "novi" NATO. Naime, dok je "tradicionalni" bio više reaktivan, a time i spor, "novi" ima ambiciju biti aktivan i oblikovati sigurnosno okruženje, razumjeti ga i anticipirati kako bi uspješnije i brže odgovorio na izazove i prijetnje. Oblikovanje ovdje ne znači "oblikovanje silom", nego politikama, razumijevanjem sigurnosnog okruženja, partnerstvima, ublažavanjem kriza, gdje je to moguće, i slično, dakle, većom prisutnošću i većim angažmanom u smislu prevencije i deeskaliranjem potencijalnih kriza. No treba napomenuti da je ta konferencija samo jedna u nizu iznimno brojnog skupa aktivnosti koje NATO provodi tijekom godine. Nadalje, jedna od važnih funkcija koju NATO (upravni dio) provodi je "konzultacijska", koja omogućuje raspravu i odlučivanje o najrazličitijim pitanjima, na političkoj i vojnoj razini. Mnoge su uhodane aktivnosti (popularno nazivane NATO's battle rhythm) često u javnosti videne kao odvojeni događaji (od samita do ministarskih sastanaka, sastanaka načelnika glavnih stožera i nacionalnih predstavnika), ali se radi o dobro povezanom skupu aktivnosti koje omogućuju da su države članice stalno u kontaktu i stalno angažirane na pitanjima od zajedničkog interesa za obranu. Upravo taj "ritam" aktivnosti koje se odvijaju u NATO-u garancija je uspješnog nošenja s novim izazovima, odnosno pripreme sposobnosti za odgovor na njih.

▼ **Koliko je zapravo NATO danas tehnički, vojno i ka-**

drovski kvalitetno pripremljen za suočavanje s rastućim sigurnosnim izazovima u stalno promjenjivom globalnom okruženju?

- NATO ima stalnu zapovjednu strukturu (NATO Command Structure) i plansku suradnju u području razvoja vojnih sposobnosti (NATO Defence Planning Process). Dakle, razvoj vojnih potencijala ne događa se stihijski (neuskladeno između članica), nego se dogovara što će tko razvijati, uz svoje nacionalne prioritete, kako bi u konačnici savez imao sve što mu je potrebno da zadovolji takozvanu razinu ambicije glede obrane i sigurnosti. NATO, uz "kolektivnu" zapovjednu strukturu, čine snage (vojске) njezinih članica. Zato je NATO onoliko dobar i kvalitetan koliko su mu dobre i kvalitetne članice, odnosno njihove oružane snage. Kako je kolektivna sigurnost najvažnija misija NATO-a, može se reći da je NATO u tome vrlo uspješan, jer je njegova moć odvraćanja (eng. deterrence) od sada funkcionalna. Naime, do sada se nitko nije usudio napasti (konvencionalno, ne računajući terorističke napade na SAD, Francusku i sl.) neku od NATO članica, što je pokazatelj kvalitete i relativne moći saveza. NATO je, sasvim sigurno, u svojoj ukupnosti, glede konvencionalnih sposobnosti, tehnološki, organizacijski, logistički i doktrinarno superiorniji bilo kojem potencijalnom protivniku, no to ne znači da može biti "bezbrizhan". Ipak, unatoč svim kvalitetama i kapacitetima koje posjeduje, ukupnim gospodarskim i drugih instrumentima moći kojima članice raspolažu, svakako najvažniji čimbenik za uspješnost NATO-a je kohezija njezinih članica.

Na sastanku Vojnog odbora NATO-a održanom 17. siječnja 2024. nizozemski admiral Rob Bauer, predsjedajući Odbora, rekao je kako NATO, da bi bio potpuno učinkovit, u budućnosti treba provesti transformaciju svojih sposobnosti u "ratničke" ("war fighting transformation of NATO"), ali i naglašava da je za tu transformaciju ključna snažna suradnja javnog i privatnog sektora. Time se oživljava potreba sudjelovanja cijelog društva u očuvanju sigurnosti. Osobno, smatram tu tvrdnju pokazateljem "zdravog razuma" u vojnom vrhu NATO-a, jer pokazuje svjesnost njezina čelništva kako je ratovanje vrlo kompleksan fenomen i kako se siguran ne može uvijek postići samo odvraćanjem prijetnji nego i realnom sposobnošću za vođenje rata. Osim toga, ratovi današnjice, ali i ratovi sutrašnjice, vodit će se i izvan tradicionalnog bojnog polja, a za to mora biti pripremljen puno veći dio populacije nego što je to danas. (D.J.)

AMERIKA I EUROPA

▼ **U Davosu su govorili mnogi o mnogim temama; za što se zauzimao Macron, pa i u smislu odnosa EU-a i Francuske prema SAD-u i obratno?**

- U netom navedenom kontekstu američki predsjednik Biden od Senata ne uspijeva ishoditi željenih 100 milijardi za nastavak takovrsnog ratovanja. Zato mu je u Davosu u pomoć priskočio francuski prijatelj Emmanuel Macron. Usred rata i evidentne podčinjenosti Unije SAD-u ponovno je izrukao kartu suvereniteta europskog kontinenta. Ustvrdio je: "U 2024./2025. odlučivat će se hoće li Europa biti suverena ili neće" (Les Echos, 17. 1. 2024.) i ponudio da se Unija, preko eu-roobveznica, kao što je to činila tijekom pandemije COVID-a, dodatno zaduži za naoružavanje. Evidentno je da se više radi o krpanju rupe od 100 milijardi koje Bidenu nedostaju za nastavak ratovanja nego o Macronovoj beskompromisnoj borbi za europsku suverenost. Francuski predsjednik se u Davosu hvalio svojim "uspješnim reformama". Nije naveo da je radni vijek Francuza autokratski produžio, protiv volje velike većine sugrađana, kako bi MMF-u dao garancije za vraćanje COVID-kredita. Kao ni

UGROZA SIGURNOSTI (II)

Svijet nije nikada više nego danas osporavao dominaciju Zapada (The West), u čemu je specifičnost povijesnog trenutka koji živimo, a ne u novim oružanim ratovima, kakve Sjedinjene Države nisu prestale voditi od 1945. naovamo. Situacija je, dakle, ozbiljna jer je ishod globalnog sukoba The West vs. The Rest egzistencijalan za sve njegove protagoniste - kaže dr. sc. **Sanja Vujačić**, geopolitička analitičarka i direktorica istraživačkog Programa SEE pariškog instituta IDII (<http://idii.global/en/sanja-vujacic>), te dodaje:

- U Ukrajini Europa iscrpljuje svoje materijalne, a Zelenski svoje ljudske potencijale. Jer bi poraz od Rusije za ukrajinskog lidera - jednako kao i za najveći dio sadašnjih europskih lidera, značio preispitivanje odgovornosti za izbijanje rata i gubitke; rat ne smije prestati. Kako je nedavno objasnio francuski predsjednik Macron obračunjući se vojnicima u pomorskoj bazi u Cherbourgu: "Nastavit ćemo pomagati Ukrajinu jer ne možemo dopustiti Rusiji da misli da može pobijediti (...). Ruska pobjeda je kraj europske sigurnosti" (AFP, 19. 1. 2024.). Sa svoje strane, ruski predsjednik Putin mora pobijediti jer je za njega pobjeda NATO-a posredovanjem ukrajinskog proxyja "kraj Rusije". Na isti način je i za Netanyahuu nastavak izraelskog rata protiv Hamasa egzistencijalan. Dakle, zapadni politički i ekonomski lideri zatekli su se u situaciji u kojoj njihov opstanak ovisi o održavanju spirale nasilja. A situacija na otvorenim frontama nije sjajna - ukrajinska protuofenziva jednako je neuspješna koliko i "izraelsko totalno uništenje Hamasa". Broj ljudskih žrtava nezaustavljivo raste i s njim ideja da su bile uzaludne.

DR. SC. SANJA VUJACIĆ
Geopolitička analitičarka i direktorica istraživačkog Programa SEE pariškog instituta IDII

da su politike kojima se hvali (borba protiv COVID-a i Rusije) populaciju odvele u "spiralu siromaštva". Danas u Francuskoj više od deset milijuna ljudi živi ispod praga siromaštva (60 % prosječnog dohotka). Prema simulaciji Zaklade Jean Jaurès, za očekivati je da će, s obzirom na posljedice trenutne inflatorne krize, dodatnih 200.000 Francuza pasti ispod granice siromaštva već početkom 2024. godine. U isto vrijeme bogatstvo najbogatijih se multipliciralo, ponekad do sedam puta. Tako je drugi najbogatiji čovjek na svijetu u 2023. Francuz Bernard Arnault (LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton), a najbogatija žena Françoise Bettencourt Meyers (L'Oreal).

Drugim riječima, od novog zajedničkog zaduživanja Europljana u ime borbe za neuhvatljivu europsku suverenost, poput zaduživanja u ime borbe protiv neuhvatljivog virusa, prvo bi mogli profitirati lideri vojne, kao što su prethodno profitirali lideri farmaceutske industrije; te u konačnici francuska industrija luksuza - čiji je rast u direktnoj vezi s rastom individualnih bogatstava. Kod

NICOLAS MESSIAZ/ABACA/PIXVEL

SANJA VUJACIĆ

AVIONI RAFALE SU PRAKTIČAN I PRAGMATIČAN IZBOR PREMIJERA

DR. SC. SANJA VUJACIĆ
Geopolitička analitičarka i direktorica istraživačkog Programa SEE pariškog instituta IDII

alijansa Australija, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Države), koji obavještajno i vojno koordinira NATO partnere i proxyje u prostoru zvanom Rimland. Ukrajina je NATO proxy zadužen braniti američku dominaciju u Europi, čiju je ekspanziju prekinula Rusija svojom "specijalnom vojnom operacijom". Izrael ima sličnu ulogu na Bliskom istoku, gdje je formiranje proameričke alijanse između Izraela i bogatih arapskih država bilo u tijeku kada je, 7. listopada, taj proces prekinuo Hamas.

▼ **Strah od globalnog širenja rata/ratova sve je izraženiji, vidimo da eskalira i sukob Irana i Pakistana, uz sadašnje ratovanje Hamasa i Izraela, napetosti između Kine i Tajvana... Kako sve to komentirate? Reference na Heartland i Rimland su neizostavne...**

- Predvidljiva je daljnja eskalacija sukoba u Rimlandu radi kontrole Heartlanda, u okviru američko-kineskog rata za kontrolu novih komercijalnih ruta i u uvjetima u kojima mogu odstupaju od ključne političke odrednice "America First". Zbog ugrožene angloameričke dominacije Donald Trump i Joe Biden prvo su konsolidirali vlastite redove. Strategijom The West vs. The Rest, podignuta je borbenja spremnost The West - dakle Unije i NATO-a protiv "ostataka svijeta" - The Rest. Zapad se zatvorio, a u svrhu zaštite angloameričke dominacije unutar zapadnog bloka i prijateljskih država te razvoja strateškog za neutralizaciju rivala kreiran je "anglofonski NATO-bis savez" - AUKUS (anglofonska

strateškog značenja. Heartlandu je dodao Rimland periferne teritorije oko Heartlanda, čije strateško značenje proizlazi iz njegova hibridnog položaja, koji miješa kopnene i pomorske kriterije. Stoga Rimland omogućuje obuzdavanje kopnene moći Heartlanda. Posljedično, onaj tko kontroliira Rimland, može okružiti Heartland i tako zadržati kontrolu nad njim. Kontrola tih dviju ključnih strateških zon omogućuje planetarnu nadmoć (hegemoniju). Primjenom te politike ("containment") SAD je uspješno obuzdavao komunizam. Tijekom Hladnog rata dva bloka su u Rimlandu odmjeralavala snage, što je stvorilo liniju razgraničenja blokova, duž koje su se rasporedile vojne baze Sjedinjenih Država i njezinih saveznika. Ta se linija poklapa s kartografijom Rimlanda; odnosno okruženjem Heartlanda, u kojem su ključni teritoriji bivšeg SSSR-a (poglavito Ukrajina), Turske, Saudijske Arabije i Japana. Heartland pokriva rusko-sibirski prostor, te Spykmanova teorija njegova okruživanja objašnjava ruski strah od širenja EU-a i NATO-a do ruskih granica i rat u Ukrajini. Značenje Turske i Saudijske Arabije u Rimlandu objašnjava američko toleriranje turskog belicizma i saudijske "specifičnosti".

JEZIK HEGEMONA

▼ **Uzimajući širu i dublju sliku ugroza i sigurnosnih izazova, stoji li teza da NATO i Amerika više nisu dovoljni jamci sigurnosti i da Europi/EU-u trebaju dodatne vlastite obrambene snage?**

- Za dobivanje dublje slike sigurnosnih izazova potrebno je poslužiti se zemljopisnom kartom. Trasiranjem "Puteva svile" na njoj nemoguće je ne zaključiti da ti novi kineski putevi reproduciraju trasu Rimlanda na periferiji Heartlanda - onako kako ga je zamislio Mackinder. Cilj je formirati jedinstven kontinent Euroaziju, pod kineskom kontrolom. Sjedinjene Države se od gubljenja utjecaja na Rimland u korist Kine brane NATO-ovim štitom - nizom vojnih baza u partner-skim državama. Kina NATO-u konkurrira ubrzanom gradnjom vojne infrastrukture. Kineski savez s Iranom, vojno-strateški savez s Pakistanom radi opkoljavanja Irana, goleme ulaganja u tursko pomorsko gospodarstvo, gospodarska potpora Sjevernoj Koreji, teritorijalne pretenzije u Kineskom moru, jednostrana partnerstva s europskim državama i bivšim sovjetskim republikama itd. - sve su to savezi i politička zbližavanja sa strateškim centrima Rimlanda, a u smislu preuzimanja kontrole nad njim od SAD-a. U Rimlandu se Kineza suprotstavlja AUKUS. Spreman je braniti svoju poziciju hegemonu pod svaku cijenu. Isto očekuje od svojih saveznika. Kako je to pokazao rat u Ukrajini, britanski i američki saveznici trebali bi biti spremni raditi čak i protiv vlastitih vitalnih interesa, kao što je to učinila Njemačka odrekavši se ruskih jeftinih energenata, na kojima je počivala njezina industrija. Što dokazuje da obranu ne treba prepuštati drugima. Ona je područje je par excellence u kojem se ostvaruje nacionalni suverenitet. Stoga, ne samo što ideja "europske vojske" prekasno stiže i što je utopiistička (neuspješna je bila Europska obrambena zajednica - EDC iz 1954.) nego je danas čak i opasna bez jasno definirane europske autonomne strategije i vanjske politike koja bi štitila specifične interese Europljana, među kojima su ključni mirovljubivi odnosi s njihovim kontinentalnim susjedima Rusijom i Kinom. Naprotiv, treba pozdraviti svaku inicijativu bilateralne i multilateralne obrambene suradnje EU članica, poput hrvatsko-francuske suradnje, ako ona otvara radna mjesta u državama suradnje. Izbor Rafalea je praktičan i pragmatičan izbor premijera Plenkovića. Francuska je prva vojna sila Unije, susjed koji će, ako se pokaže potreba, najbrže i najlakše pomoći joj u obrani. Kineski *hard power* impresionira, ali SAD računa da će održanju angloameričke dominacije u svijetu presuditi manjkav *soft power* ("meka moć") azijskog diva. Jer kakav bi to bio hegemon koji nije rasplevan i rasplevan, nema li i Hollywood svoj *globish* (jezik hegemonu)? (Vidjeti detaljnije na: <https://www.geopolitika.news/analize/dr-sc-s-vujacic-dok-pogiba-mladez-ukrajinski-milijard-ler-ljetuje-u-megajhti-u-zaljevu-milijardera-vujacic> S. Behind the New "Iron Curtain" Called "the West vs the Rest". Sci Arts Relig2023;<https://doi.org/10.5005/jp-journals-11005-0057>) (D.J.) ■